

7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», затверджений Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 01.01.2005 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021. (дата звернення: 09.03.2017).

8. Хорнгрєн Ч. Т. Бухгалтерський учет: управленческий аспект / Ч. Т. Хорнгрєн, Дж. Фостер. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 416 с.

9. Майстер Л.А. Проблеми достовірності оцінки доходів і витрат у процесі реалізації продукції підприємства / Л.А. Майстер // Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: Збірник наукових праць IV Міжнародної науково-практичної конференції. – Вінниця: Видавничо-редакційний відділ ВТЕІ КНТЕУ, 2016. – Ч. 1. – С. 349-354. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vtei.com.ua/doc/nav4/219465.pdf>. (дата звернення: 09.03.2017).

10. Голов С.Ф. Управлінський облік: підручник / С.Ф. Голов – 3-тє вид. – К.: Лібра, 2006. – 704 с.

Стаття надійшла: 10.02.2017 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Денисюк О.М. (Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ)

УДК 330.146:001]:330.354(477)

JEL Classification: O 15

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ЗНАТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КАПІТАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Гинда С. М., аспірант

Львівський національний університет ім. Івана Франка

Анотація. Стан світової системи господарювання показує, що високому економічному зростанню передових країнах більше сприяє розвиток інтелектуально та наукомістких галузей, інформаційних технологій. Економічне зростання на пряму залежить від рівня знань, створення умов для їх отримання, примноження та трансферу, а також вміння їх застосовувати (матеріалізувати, комерціалізувати). А це означає, що в рамках економіки знань найефективніше досягати поставленої мети інтелектуальної капіталізації - максимізації доданої вартості на всіх рівнях та у всіх сферах національної економіки при забезпеченні соціальної справедливості та екологічної безпеки з використанням різних видів капіталу, серед яких інтелектуальний є визначальним.

Метою статті є обґрунтування необхідності формування економіки знань в Україні для забезпечення інтелектуальної капіталізації та економічного зростання.

В статті проведено визначено сутність економіки знань та обґрунтовано необхідність її розвитку як передумови інтелектуальної капіталізації економіки. Розглянуто основні чинники, щодо формування економіки знань зокрема вираження твердої політичної волі щодо формування економіки знань, формування сприятливого інвестиційного клімату, системи вищої освіти, що відповідає передовим європейським та міжнародним стандартам та потужного класу підприємців в інтелектуально містких галузях, які сприяють розвитку економіки знань в нашій державі, розвинута інфраструктура економіки знань, забезпечення високого рівня заробітних плат для працівників розумової діяльності. Виокремлено економічний базис економіки знань та проаналізовано його вплив на інтелектуальну капіталізацію. Сформовано основні показники, що характеризують рівень інтелектуальної капіталізації економіки.

Ключові слова: економіка знань, інтелектуальна капіталізація економіки, освіта і наука, інноваційна екосистема, система ІКТ.

FORMATION OF KNOWLEDGE ECONOMY AS A PRECONDITION OF INTELLECTUAL CAPITALIZATION OF NATIONAL ECONOMY

Stefaniia Hynda, Postgraduate

Ivan Franko Lviv National University

Summary. The global economic system shows that high-growth advanced countries more conducive to the development of intellectual and knowledge-based industries and information technology. Economic growth depends on direct knowledge, the creation of conditions for their acquisition, enhancement and transfer, and the ability to apply them (to materialize, commercialize). This means that in the knowledge economy effectively achieve the goal of intel-

lectual capitalization - to maximize added value at all levels and in all spheres of national economy while ensuring social justice and environmental safety using various forms of capital, including intellectual as a crucial one.

The article aims to justify the need to develop the knowledge economy in Ukraine for its capitalization and intellectual growth.

The article carried the essence of the knowledge economy and the necessity of its development as a prerequisite for the capitalization of intellectual economy. The main factors for the formation of knowledge economy are shown including the expression of strong political will on the formation of knowledge economy, a favorable investment climate, the higher education system that meets the best European and international standards and a strong class of entrepreneurs in intellectually intensive industries that contribute to the development of the knowledge economy in our state developed infrastructure of the knowledge economy, ensuring a high level of salaries for employees of mental activity. There is determined the economic basis of the knowledge economy and analyzed its impact on intellectual capitalization, formed the main indicators that represent the level of capitalization of intellectual economy.

Key words: *knowledge economy, intellectual capitalization of economy, education and science, innovation ecosystem ICT system.*

Постановка проблеми. Стан світової системи господарювання показує, що високому економічному зростанню передових країнах більше сприяє розвиток інтелектуально та наукомістких галузей, інформаційних технологій, які забезпечують конкурентоспроможність цих національних економік, а ніж їх сучасна інфраструктура чи наявна потужна виробнича та ресурсна база.

Економіка розвинутих країн базується на п'ятому (тут ядром розвитку виступають електронна промисловість, обчислювальна техніка, оптико-волоконна техніка, програмне забезпечення, телекомунікації, роботобудування, виробництво та переробка газу, інформаційні технології) та шостому (тут ядром розвитку виступають нано-, біо-, інфо- і когнітивні технології) технологічних устроях. Така позиція багатьох держав сприяла пріоритетному розвитку в них освіти, науки, інновацій, інформаційного виробництва, дозволила забезпечити значно вищий рівень економічного та соціального розвитку порівняно з іншими країнами.

Цю тенденцію необхідно врахувати при визначенні національних стратегічних пріоритетів розвитку у напрямі переходу до економіки, заснованої на знаннях, що сприятиме забезпеченню її конкурентоспроможності, капіталізації за рахунок знаннєвого чинника економічного росту.

Адже за оцінками Світового банку, фізичний капітал в сучасній економіці формує 16% загального обсягу багатства кожної країни, природний - 20%, а людський капітал, що виступає визначальним у структурі інтелектуального, - 64%. У таких країнах, як Японія і Німеччина, частка людського капіталу складає до 80% національного багатства [1, с. 9].

У США в складі сфери послуг, частка якої у ВВП країни зросла до 70% у 60-х рр., 63% послуг можуть бути віднесені до категорії інтелектуальних. Щодо інвестицій в людський капітал, то можна відмітити, що в 90-ті рр. у США такі інвестиції втричі переважали інвестиції у фізичний капітал; витрати на освіту переважали половину інвестицій у фізичний капітал; витрати на охорону здоров'я були ще вищими. За деякими оцінками, частка інвестицій в людський капітал в загальному обсязі ВВП США складає більш, ніж 15% ВВП, що перевершує «чисті валові інвестиції приватного капіталу в заводи, обладнання та складські приміщення» [2].

Як бачимо, економічне зростання на пряму залежить від рівня знань, створення умов для їх отримання, примноження та трансферу, а також вміння їх застосовувати (матеріалізувати, комерціалізувати).

Україна сьогодні не може стояти осторонь важливих економічних процесів, адже від оволодіння інноваційними механізмами розвитку залежить доля нашої держави: чи рухатиметься вона в напрямі входження до числа розвинених країн, чи залишиться стагнуваючою країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу [3, с. 5]. Це пов'язано з загальними закономірностями суспільного розвитку, згідно з якими у світі відбувається перехід від переважно відтворювального до інноваційного типу розвитку, тобто від економік третього та четвертого до економік п'ятого та шостого технологічних устроїв.

Ці обставини, а також визнання України помірним інноватором за індикатором «інтелектуальні активи» в інноваційному табло Євросоюзу 2014-2015 [4], стали

об'єктивним підґрунтям для подальшого обґрунтування необхідності формування економіки знань як передумови інтелектуальної капіталізації економіки в нашій державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових колах для означення постіндустріальної економіки, де основну роль у створенні суспільного багатства відіграють знання, найчастіше використовують два терміни: «економіка, заснована на знаннях» (knowledge based economy) (А. Гапоненко [5], В. Іванова [6], Т. Орлова [5], ін.) або «економіка знань» (knowledge economy) (В. Геєць [7], Т. Корнєєва [8], Ф. Махлуп [9], Л. Федулова [10], ін.).

Вперше цей термін використав австрійський вчений Ф. Махлуп у праці «Виробництво і поширення знань у США» (1962 р.), де під економікою знань розглянув сектор економіки, який включає освіту, наукові дослідження та розробки, засоби масової інформації, інформаційну техніку та послуги. Автор цим терміном намагався підкреслити роль знань як вирішального фактору економічного зростання і суспільного розвитку для характеристики нового агрегованого виду економічної діяльності – сектора економіки (сектора економіки знань) [9].

Такі науковці, як К. Ерроу [11], Р. Лукас [12], Б. Лундвалл [13], Дж. Мокіра [14], Р. Нельсон та П. Ромер [15], Й. Шумпетер [16] та ін., у своїх працях заклали передумови розвитку теорії інтелектуалізації економіки, як самостійного наукового напрямку та досліджували особливості економіки й економічного зростання, що базується на знаннях (інноваціях), отриманих в результаті різних навчальних процесів.

Зокрема, К. Ерроу у своїй праці «Економічний сенс пізнання через практику» [11] стверджує, що накопичення знань є рушійною силою економічного зростання країни і пропонує використовувати на практиці модель навчання в процесі діяльності (в дії, роботі, на практиці, власному досвіді), яка демонструє можливість. Дж. Мокіра [14], який формує оригінальне розуміння знань та їх корисності, розглядає феномен революції знань, який пов'язаний з промисловими революціями, а також обґрунтовує вплив знань на економічне зростання і прогрес.

Українськими вченими, які у своїх працях досліджують та аналізують проблеми необхідності формування економіки знань з точки зору посилення процесів капіталізації (створення, нагромадження та використання додаткового капіталу (вартості) в економіці), є Л. Федулова, яка наголошує, що економіка знань повинна стати теоретичною базою політики економічного зростання в суспільстві [10, с. 53, 59], В. Геєць, який означає економіку знань як економіку, в якій і спеціалізовані, і повсякденні знання є джерелом зростання. [7, с. 6] та ін.

Отже, підсумовуючи вищевикладений матеріал, необхідно зазначити, що наукові дослідники в економіці знань бачать основний інструмент прискорення темпів НТП, посилення конкурентоспроможності, економічного зростання та підвищення добробуту нації.

Невирішені складові загальної проблеми. Хоча капіталізація економіки є об'єктом вивчення зарубіжних та вітчизняних вчених вже немало років, а чисельність досліджень, наукових публікацій і доповідей лише підтверджують високий інтерес в суспільстві до проблем формування та розвитку економіки знань, однак дослідження формування економіки знань в руслі створення передумов для інтелектуальної капіталізації не можна на сьогодні вважати вичерпаними. Існує ще безліч питань, які потребують ґрунтовних наукових розробок та досліджень в рамках обраної теми, зокрема стосовно комплексу необхідних заходів у цьому напрямі, можливих часових орієнтирів її становлення, наукової та інформаційної підтримки, певних змін у діяльності окремих економічних суб'єктів, нормативно-законодавчій базі.

Формулювання мети дослідження. Метою дослідження є обґрунтування необхідності формування економіки знань в Україні для забезпечення інтелектуальної капіталізації та економічного зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Теоретичний та практичний інтерес до економіки знань пов'язаний з тим, що країни, які найбільш активно розвивають базові складові економіки знань: інформаційно-комунікаційні технології, освіту, науку та інновації в кінцевому результаті досягають більшого економічного ефекту, що виражається у темпах розвитку економіки, зростанні валового внутрішнього продукту та покращенні якості життя населення. Як зазначає Л. Федулова: «...в основі економічного зростання лежать результати науково-технічного прогресу. Ті країни, що прийняли цей факт як керівництво до дії, сьогодні розквітають, а інші – фактично змушені платити власникам нових технологій інтелектуальну ренту за рахунок заниження ціни праці своїх громадян, за рахунок експлуатації своїх природних ресурсів [17, с. 75].

Розвинуті країни почали перехід до постіндустріальної економіки, у якій знання відіграють роль провідного виробничого, відтворювального та інноваційного чинника, ще в останній третині ХХ ст. Україна, яка не лише дипломатично, а й революційно, задекларувала своє бажання стати повноправним членом ЄС, не має права відступати від цього шляху розвитку.

Більшістю вчених вважається, що економіка, заснована на знаннях, відповідає п'ятому та шостому технологічним устроєм. Зокрема Г. Мінцберг визначає, що частка виробничого чинника «знання» в створенні доданої вартості оцінюється на рівні 60-80% [18, с. 56].

Вчені вважають, що існують три умови, які дають можливість країнам просуватися вверх по технологічних сходах: 1) політична стабільність, яка дозволяє інвесторам сподіватися на отримання прибутку; 2) наявність потужного класу підприємців, інженерів, техніків і кваліфікованих робочих, які розробляють і виробляють товари; 3) наявність відповідної системи освіти для підготовки освічених спеціалістів, що володіють знаннями, необхідними для застосування нових технологій [19, с. 100].

Якщо говорити про можливості та перспективи формування економіки п'ятого та шостого технологічних устроїв, тобто економіки знань для України, то, на нашу думку, цей шлях буде дещо довшим. Основна проблема полягає в тому, що кожен відрізок шляху потребує адекватних дій з боку відповідних управлінських органів, як державних, так і недержавних, щодо підтримки та сприяння цьому процесу. На рис. 1 сформована логічна схема інтелектуальної капіталізації економіки на основі економіки знань.

Вважаємо, що в Україні одним з основних чинників формування економіки знань є вираження твердої політичної волі як «бажання та здатності політичного суб'єкта до послідовної реалізації поставлених цілей». Згідно з цією тезою розбудова економіки знань має стати національною метою для України ХХІ століття.

Сьогодні наші парламентарі працюють над удосконаленням існуючих та створенням нових законодавчих ініціатив щодо прискорення та підтримки на державному рівні процесу розбудови економіки знань. У часовому розрізі цей шлях має наступний вигляд (рис. 2).

Як бачимо з рис. 2, з часу проголошення незалежності України у підтримку розбудови економіки знань було прийнято, підписано (ратифіковано) 12 законів України, 2 постанови Верховної Ради України, 1 указ Президента України, 3 розпорядження Кабінету Міністрів України, 2 міжнародні Угоди.

Отже, проблема України не в тому, що немає сучасного законодавства у сфері вищої освіти, науки, наукових досліджень та інновацій, а в тому, що нинішнє законодавство, а воно є цілком прийнятним, не завжди і вчасно виконується через відсутність належних умов його реалізації та твердої політичної волі для створення таких умов.

Піднімаючись наступними сходинками формування економіки знань в Україні слід звернути увагу на формування сприятливого інвестиційного клімату в розбудові економіки знань – це створення сприятливих для вітчизняних та зарубіжних інвесторів політико-правових, соціально-економічних та екологічних умов в державі з метою залучення їхніх ресурсів до цього процесу.

В Україні особливе погіршення інвестиційного клімату розпочалося з політичної нестабільності 2012-2013 рр. й посилилось з військовою агресією Росії (табл. 1).

Та з 2015 року ситуація дещо почала покращуватися за рахунок формування громадської платформи «Реанімаційний пакет реформ» (РПР), коаліції, яка об'єднує 65 провідних неурядових організацій та експертів з усієї України та виконує функції координаційного центру з розробки та реалізації ключових реформ в країні. Учасники РПР розробляють законопроекти, добиваються їхнього ухвалення та контролюють втілення реформаторських законів.

Необхідно зазначити, що найбільшими інвесторами України на початок 2016 р. були Кіпр (11744,9 млн. дол.), Нідерланди (5610,7 млн. дол.), Німеччина (5414,3 млн. дол.) та Росія (3392,1 млн. дол.) [20, с. 8].

Протягом 2014-2015 рр. Урядом України вжито комплекс заходів зі створення якісно нових умов ведення бізнесу, що мають забезпечити відбудову економіки України та її стабільний розвиток. Завдяки цьому, у рейтингу Світового банку «Doing Business 2015» Україна за показником легкості ведення бізнесу зайняла 96 місце серед 189 країн світу проти 112 місця у 2014 році [21].

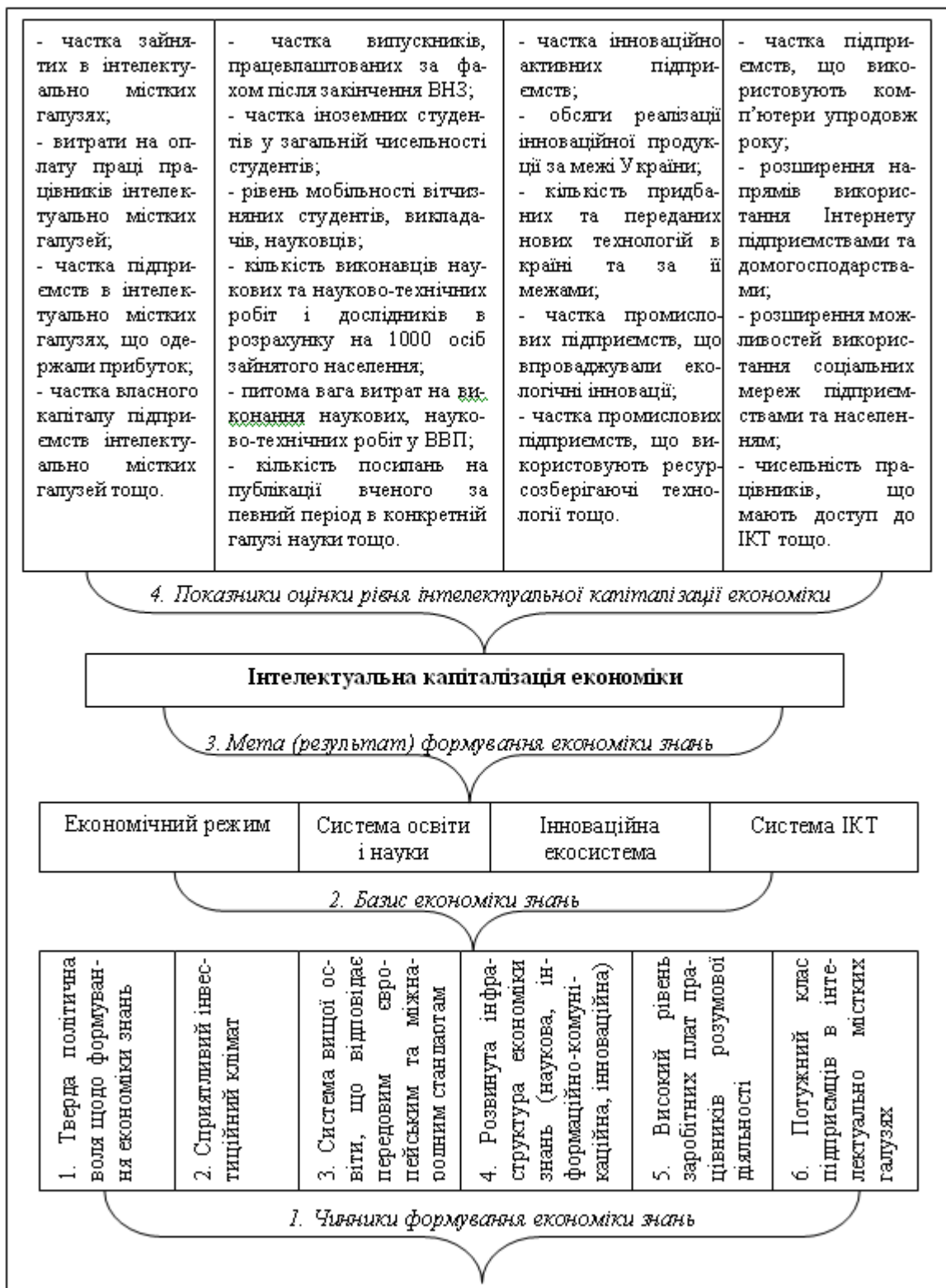

Рисунок 1 - Логічна схема інтелектуальної капіталізації національної економіки на основі економіки знань

Розроблено автором

Вид та назва нормативного акта	Дата прийняття
Закон України «Про науково-технічну інформацію»	від 25.06.1993 р.
Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»	від 10.02.1995 р.
Постанова ВРУ «Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України»	від 13.07.1999 р.
Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»	від 16.07.1999 р.
Закон України «Про пріоритетні напрямки розвитку науки і техніки»	від 11.07.2001 р.
Міжнародний документ «Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво»	від 04.07.2002 р.
Закон України «Про інноваційну діяльність»	від 04.07.2002 р.
Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»	від 14.09.2006 р.
Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи»	від 17.06.2009 р.
Закон України «Про наукові парки»	від 25.06.2009 р.
Постанова ВРУ «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»	від 21.10.2010 р.
Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»	від 08.09.2011 р.
Закон України «Про індустріальні парки»	від 21.06.2012 р.
Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування державної політики в інноваційній сфері»	від 10.09.2012 р.
Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні»	від 15.05.2013 р.
Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року»	від 25.07.2013 р.
Закон України «Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013-2017 роки»	від 05.09.2013 р.
Закон України «Про вищу освіту»	від 01.07.2014 р.
Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною і Європейським Союзом про участь України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020»	від 15.07.2015 р.
Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»	від 26.11.2015 р.

Рисунок 2 - Основні законодавчі акти, спрямовані на розбудову економіки знань в Україні

Розроблено автором

Таблиця 1 - Обсяги надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України ¹, млн. дол.*

Станом на	Усього	У тому числі з	
		країн ЄС	інших країн світу
01.01.2010	39175,7	31214,4	7961,3
01.01.2011	43836,8	34929,1	8907,7
01.01.2012	48991,4	39588,8	9402,6
01.01.2013	53679,3	42632,4	11046,9
01.01.2014 ¹	57056,4	43911,4	13145,0
01.01.2015 ¹	45744,8	35592,4	10152,4
31.12.2015 ¹	43371,4	33042,3	10329,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: [20, с. 7].

В Україні сформовано правову базу регулювання процесів інвестування. На сьогодні законодавством нашої держави визначені гарантії діяльності для інвесторів, а це важливий механізм захисту їхніх прав. Зокрема, на території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Гарантії застосовуються: у разі зміни законодавства про іноземні інвестиції, при примусовому вилученні інвестицій, при незаконних діях органів державної влади та їх посадових осіб щодо інвесторів, у разі компенсації та відшкодуванні збитків іноземним інвесторам, у разі припинення інвестиційної діяльності, при переказі прибутків та використанні доходів від іноземних інвестицій тощо. До прикладу, у випадку припинення інвестиційної діяльності іноземному інвестору гарантується повернення його інвестиції в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів від інвестицій у грошовій або товарній формі.

З метою активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективній взаємодії інвесторів з державними органами у грудні 2014 року Указом Президента України утворено Національну інвестиційну раду [22]. З метою пошуку дієвих механізмів залучення іноземних інвестицій в Україну Урядом держави на регулярній основі проводяться бізнес-форуми за участю потенційних іноземних інвесторів.

Зазначені заходи покликані сприяти покращенню інвестиційного іміджу України та збільшенню обсягів залучення іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в економіку держави.

Одна із найзначніших конкурентних переваг України на шляху до розбудови економіки знань - високий рівень освіченості її громадян. Результати оцінювання 144 країн за окремими складовими глобального індексу конкурентоспроможності у 2014 – 2015 рр. показали, що Україна посіла за рівнем вищої освіти та професійної підготовки 40 місце [23].

Великим позитивним кроком на думку багатьох вітчизняних експертів (ми приєднуємось до цього твердження) стало прийняття влітку 2014 р. нової редакції Закону України «Про вищу освіту», що ознаменувало формальний початок реформи та модернізації вітчизняної вищої школи. Цим Законом були порушені наступні важливі проблеми [24]:

- збільшення фінансування вищої освіти, у т.ч. за рахунок розширення фінансової автономії ВНЗ шляхом залучення та використання фінансових коштів із різних «нетрадиційних» джерел (спонсорська допомога, гранти, приватні інвестиції, формування сталих фондів-ендаументів та ін.), та зміни системи державного фінансування ВНЗ, що передбачає перехід від «державного замовлення на підготовку фахівців» до «державного фінансування діяльності ВНЗ»;

- гарантування належної якості вищої освіти за рахунок: передання функцій МОН із акредитації та ліцензування ВНЗ до нової інституції – Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО); напрацювання методичної бази та надання практичної допомоги ВНЗ у створенні внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти; розробка стандартів вищої освіти за активної участі усіх стейкхолдерів вищої освіти;

- розвиток академічної автономії шляхом: затвердження нового переліку спеціальностей відповідно до міжнародної класифікації, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти; права ВНЗ створювати будь-які власні освітні програми (спеціалізації) в межах ліцензованих ними спеціальностей; розробка нових стандартів вищої освіти за цими спеціальностями за новою методикою, яка передбачає формування переліку компетентностей здобувачів вищої освіти; самостійного присвоєння ВНЗ та науковими установами наукових ступенів за підсумками захисту дисертацій; самостійного здійснення ВНЗ нострифікації дипломів своїх співробітників, студентів, аспірантів, докторантів, одержаних у закордонних закладах освіти;

- забезпечення доступу до вищої освіти через: запровадження окремого порядку вступу для абітурієнтів із окупованих територій; скасування позаконкурсного прийому та цільового замовлення, що поставить абітурієнтів у рівні умови (окрім окремих категорій абітурієнтів); запровадження механізму електронної подачі документів, що зменшить витрати абітурієнтів тощо.

Загалом можна визнати, що цей Закон відповідає сучасним потребам інтелектуального та соціально-економічного розвитку держави і викликам сучасного світу. Та, вважаємо, що системні зміни у цій галузі слід продовжувати.

Інноваційний тип розвитку національної економіки характеризується перенесенням акценту на використання принципово нових прогресивних технологій, переходом до випуску високотехнологічної продукції, прогресивними організаційними і управлінськими рішеннями в інноваційній діяльності, що стосується як мікро-, так і макроекономічних процесів розвитку - створення технопарків, технополісів, проведення політики ресурсозбереження, інтелектуалізації всієї виробничої діяльності, софтизації та сервізації економіки [25, с. 23].

За даними МОН України, на сьогодні в Україні функціонує 12 технологічних парків, 17 наукових парків, 28 інноваційних бізнес-інкубаторів, 26 інноваційних центрів, 23 інноваційно-технологічні кластери, 8 небанківських фінансово-кредитні установи, 9 центрів інновацій та трансферу технологій, 49 центрів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, 29 контактних пунктів «програми Горизонт 2020», а також близько 40 інших структур, які працюють в інноваційній сфері [26, с. 134-135].

У підсумку можна стверджувати, що розвиток інноваційної інфраструктури в Україні є недостатнім (порівняно, наприклад з Польщею, їх кількість є меншою майже в 5 разів).

Серед основних причин недостатнього розвитку елементів інноваційної інфраструктури виділено такі: недофінансування програми розвитку інноваційної інфраструктури; відсутність злагоженої державної політики щодо розвитку загальнодержавної та регіональної мережі інноваційних структур; надмірний рівень бюрократизації процедур створення та функціонування інноваційних структур, зокрема у ході реалізації інноваційних проектів їх учасниками [26, с. 135].

Ще однією умовою формування економіки знань є зростання заробітних плат, особливо що стосується інтелектуальної діяльності. У зарубіжних країнах, як правило, розумова праця оплачується вище, ніж фізична. Так, зарплата працівників розумової праці перевищує заробітну плату працівників фізичної праці в середньому: в Німеччині – на 20%; Італії і Данії – на 22%; в Люксембурзі – на 44%; Франції і Бельгії – на 61%; США – в 2 рази [27, с. 141].

Якщо говорити про Україну, то у приватному секторі, зокрема у галузях надання фінансових, страхових, банківських, медичних послуг, будівельній, транспортно-логістичній галузях, IT-галузі, рівень заробітних плат працівників розумової діяльності (менеджерів середнього та вищого рівнів, висококваліфікованих спеціалістів, експертів тощо) є вищим, а ніж заробіток працівників аналогічного рівня освіти, підготовки та кваліфікації, але бюджетної сфери (медицина, наука, освіта, культура тощо). Це пояснюється нестачею бюджетного фінансування.

У нашій державі парадокс полягає у тому, що рівню кваліфікації працівників не завжди відповідає розмір одержуваної заробітної плати. Так, у галузях, що мають більш кваліфікованих працівників, зокрема сфера культури, освіти, науки, мистецтва, охорони здоров'я та інших, середньомісячна номінальна заробітна плата є значно нижчою за середній рівень по Україні.

Це підтверджують дані Держстату України. Так, середня заробітна плата за видами економічної діяльності за місяць на початок 2017 р. в розрахунку на одного штатного працівника становила: авіаційний транспорт – 27252 грн., інформація та телекомунікації – 10210 грн., фінансова та страхова діяльність – 11092 грн., професійна, наукова та технічна діяльність – 8195 грн., складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту – 7075 грн., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 6698 грн. По всіх інших видах економічної діяльності вона була меншою за 6500 грн. [28].

Це свідчить про те, що на розмір заробітної плати більше впливає вид економічної діяльності, джерела фінансування за формою власності (приватні чи державні за рахунок бюджетних коштів), а не результати праці чи кваліфікація персоналу. Тому слід змінити підходи до фінансування цих галузей, зокрема зменшувати частки фінансування заробітних плат працівників з бюджетних коштів і збільшувати частки їх фінансування за рахунок власних акумульованих коштів, а також ґрунтовніше підходити до диференціації розміру заробітних плат (обирати для цього більше критеріїв).

Лише за умови успішної реалізації пропонованих заходів у нашій країні зможе сформуватись потужний клас підприємців в інтелектуально містких галузях, де одна

його частина може створювати та реалізовувати інтелектуальний продукт, а інша - його споживати.

Узагальнюючи зазначене вище, ми приєднуємось до погляду Світового банку, який виділяє чотири основні фундаментальні блоки (базис), на яких будується економіка знань [29]:

1) економічний режим, означає якість регуляторної та тарифної політики, наявність бар'єрів, рівень загальноекономічної свободи, рівень розвитку підприємництва, рівень правозастосування. На перше місце ставиться захист приватної власності як матеріальної/монетарної, так й інтелектуальної. Відповідно, верховенство права розглядається як фундаментальна умова розвитку будь-якого бізнесу. Наступний захід - це позбавлення монопольного й олігархічного ручного управління, проведення не простої дерегуляції, а створення «розумної» регуляторної системи для забезпечення потреб суб'єктів господарювання, особливо в сфері малого та середнього бізнесу, які виступають основним двигуном економіки знань.

У зазначеному блоці для підтвердження позитивного впливу заходів на рівень інтелектуальної капіталізації економіки можна використати наступні показники: частка зайнятих в інтелектуально містких галузях; витрати на оплату праці працівників інтелектуально містких галузей; частка підприємств в інтелектуально містких галузях, що одержали прибуток; частка власного капіталу підприємств інтелектуально містких галузей тощо;

2) сучасна система освіти і науки, означає наявність освіченого та професійно підготовленого населення, здатного створювати, розподіляти і використовувати знання. Відносно висока оцінка за цим показником вселяє певний оптимізм, оскільки саме інтелектуальний капітал України – точка зростання для всієї економіки. Водночас система освіти і науки потребує постійної актуалізації у формах, способах, змісті навчання і наукових досліджень, які були б ефективними в умовах сьогодення. Тому для підтримки рівня підготовки інтелектуального капіталу необхідна модернізація та адаптація системи освіти (особливо вищої) і науки під вимоги ринку.

Система показників, що визначить рівень впливу сучасної системи освіти і науки на інтелектуальну капіталізації економіки, включає: частка випускників, працевлаштованих за фахом після закінчення ВНЗ; частка іноземних студентів у загальній чисельності студентів; рівень мобільності вітчизняних студентів, викладачів, науковців; кількість виконавців наукових та науково-технічних робіт і дослідників в розрахунку на 1000 осіб зайнятого населення; питома вага витрат на виконання наукових, науково-технічних робіт у ВВП; кількість посилок на публікації вченого за певний період в конкретній галузі науки тощо;

3) інноваційна екосистема, означає ступінь розвитку мережі дослідницьких центрів, інноваційної інфраструктури, ефективність системи захисту прав інтелектуальної власності. Дослідницькі центри та численні НДІ часто навіть не доводять свої розробки до прототипу, і подальша їх комерціалізація не проводиться. Вважаємо, що найважливішими стимулами для розвитку інноваційної екосистеми є фінансова підтримка з державного та місцевого бюджетів, особливо щодо реалізації пріоритетів інноваційного розвитку держави та її регіонів, сприятлива кредитна, податкова та митна політика відносно учасників інноваційних процесів, створення умов для збереження, розвитку і використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу, забезпечення взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери у розвитку інноваційної діяльності.

У цьому блоці економіки знань основними показниками визначення рівня інтелектуальної капіталізації можна визначити: частка інноваційно активних підприємств; обсяги реалізації інноваційної продукції за межі України; кількість придбаних та переданих нових технологій в країні та за її межами; частка промислових підприємств, що впроваджували екологічні інновації; частка промислових підприємств, що використовують ресурсозберігаючі технології тощо;

4) інфраструктура ІКТ - ступінь розвитку базового середовища поширення й обробки інформації та знань. Канали передачі даних для економіки знань є необхідними умовами на зразок розвитку транспортної мережі для традиційної економіки. Україна ж у частині впровадження і розвитку сучасних ІКТ-технологій суттєво, мінімум на 10 років, відстає від провідних країн. Такий стан справ частково став результатом фрагментації системи управління галуззю. З іншого боку – це яскравий приклад того, як монополія «Укртелекому» на 3G призвела до застою ринку, колективної безвідповідальності та

інерційності в прийнятті важливих рішень впровадження нових технологій в країні. Необхідна консолідована професійна політика держави в частині розвитку інформаційної інфраструктури, тому важливим етапом повинна стати адміністративна реформа з консолідації системи управління ІКТ.

Для України виходом зі складної ситуації може стати ІТ-індустрія. Це як маленька копія економіки знань – економіки, в основі якої лежить нематеріальне виробництво. Драйвери зростання – знання та носії цих знань, інтелектуальний капітал. Саме за цією шкалою в найближчому майбутньому будуть оцінювати багатство країни. Продукти такої економіки стають каталізаторами позитивних змін у всіх без винятку сферах господарювання.

У зазначеному блоці показниками рівня інтелектуальної капіталізації економіки можна визначити: частка підприємств, що використовують комп'ютери упродовж року; розширення напрямів використання Інтернету підприємствами та домогосподарствами; розширення можливостей використання соціальних мереж підприємствами та населенням; чисельність працівників, що мають доступ до ІКТ тощо.

Висновки або наукова новизна. Проведене нами дослідження показало необхідність формування економіки знань як передумови інтелектуальної капіталізації національної економіки та розкрило основні проблеми, які існують в нашій державі на цьому шляху.

В Україні основними результуючими факторами, які сприятимуть формуванню економіки знань, є: вираження твердої політичної волі; формування сприятливого інвестиційного клімату; формування системи вищої освіти, що відповідає передовим європейським та міжнародним стандартам; розвиток інфраструктури економіки знань (наукової, інформаційно-комунікаційної та інноваційної); забезпечення високого рівня заробітних плат для працівників розумової діяльності; формування потужного класу підприємців в інтелектуально містких галузях. Для прискорення процесу формування економіки знань необхідно зміцнити її економічний базис: встановити сприятливий економічний режим господарювання, побудувати систему освіти і науки, що відповідає європейським стандартам, розвинути інноваційну екосистему та сучасну інфраструктуру ІКТ. Лише за таких умов можливе зростання рівня інтелектуальної капіталізації економіки.

Перелік посилань:

1. Сучасні концепції менеджменту: навч. посібник / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 536 с.
2. Беккер Г. Экономика семьи и макроповедение / Г. Беккер // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 2-3. – С. 24-36.
3. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / За заг. ред. В. М. Геєць та ін.; НАН України. – К., 2015. – 336 с.
4. Innovation Union Scoreboard 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius/ius-2014_en.pdf.
5. Гапоненко А. Л. Орлова Т. М. Управление знаниями. Как превратить знания в капитал / А.Л. Гапоненко, Т. М. Орлова. — М.: Эксмо, 2008. — 550 с., С. 234
6. Іванова В. В. Економіка, заснована на знаннях, та економіка знань: адекватність використання категорій / В. В. Іванова // Механізм регулювання економіки. – 2011. - № 3. - С. 47-54.
7. Геєць В. М. Характер перехідних процесів до економік знань / В. М. Геєць // Економіка України. – 2004. – №4. – С.4–14.
8. Корнєєва Т. М. Державна політика у сфері економіки знань: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.03 / Т. М. Корнєєва; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. - К., 2010. - 20 с.
9. Machlup, Fritz. The Production and Distribution of Knowledge in the United States / Fritz Machlup. - Princeton: Princeton University Press, 1962. – 460 p.
10. Федулова Л. І. Концептуальні засади економіки знань / Л. І. Федулова // Економічна теорія. – 2008. – №2. – С. 37–60.
11. Arrow, K. J. The Economic Implications of Learning by Doing / K. J. Arrow // Review of Economic Studies. – 1962. –V. 29. – № 1. – P. 155–173.
12. Lucas, R. A. Studies in business-cycle theory / R. A. Lucas. – MIT Press, 1981.
13. Lundvall, B. A. National innovation systems: towards a theory of innovation and interactive learning / B. A. Lundvall. – London: Pinter Publishers, 1992.
14. Мокир Дж. Дары Афины. Исторические истоки экономики знаний / Дж. Мокир; пер. с англ. Н. Эдельмана; под ред. М. Ивановой. — М.: Изд. Института Гайдара, 2012. — 408 с.

15. Nelson, R. R., Romer, P. *Science, Economic growth, and public policy* / R. R. Nelson, P. Romer. – *Challenge*, 1996. – P. 9-21.
16. Шумпетер Й. А. *Теория экономического развития*; пер. с англ. В. С. Автономова и др. – воспроиз. по изданию: Шумпетер Й. А. *Теория экономического развития*. – М.: Прогресс, 1982. – М.: Директмедиа Паблшинг, 2008. – 355 с.
17. Федулова Л. І. *Економіка знань: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]* / Л. І. Федулова; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – К., 2009. – 600 с.
18. Минцберг Г. *Стратегическое сафари: Экскурсия по джунглям стратегического менеджмента* / Г. Минцберг, Б. Альстрад. – М.: Альпина-Паблшер, 2013. – 367 с.
19. Лазутін Г. І. *Сучасні тенденції розвитку інноваційної діяльності* / Г. І. Лазутін // *Економіка і прогнозування*. – № 2. – 2003. – С. 99-113.
20. *Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України: Статистичний збірник*. – К.: Державна служба статистики України, 2016. – 43 с.
21. *Україна ввійшла до першої сотні рейтингу Doing Business*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/business/2014/10/141029_doing_business_ukraine_az.
22. *Про Національну інвестиційну раду: Указ Президента України від 24.12.2014 р. № 950/2014*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/950/2014.
23. *The Global Competitiveness Report 2014 – 2015. Full Data Edition*. – [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.
24. *Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
25. *Інноваційний поступ економіки України: проблеми, тенденції, потенціал зростання: монографія* / Л. Гнилянська, А. Грищук, І. Гурняк, Л. Загвойська, О. Макара, В. Петринка, З. Юринець; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Львів : Ліга-Прес, 2013. – 295 с.
26. *Стояновський А. Р., Тимняк З. С. Державна підтримка розвитку інноваційної інфраструктури в Україні* / А. Р. Стояновський, З. С. Тимняк // *Науковий вісник НЛТУ України*. – 2016. – Вип. 26.6. – С. 131-136.
27. *Баранов В. В. Світовий досвід побудови ефективної системи оплати праці на підприємстві* / В.В. Баранов // *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки*. – 2011. – Вип. 20, Ч. І. – С. 139-145.
28. *Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності за період з початку року у 2017 році*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
29. *Мініч О. Економіка знань: якою має бути стратегія розвитку країни. І чому Україна досі відстає* / О. Мініч // *Публікації Forbes*. – 28 березня 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1413550-ekonomika-znan-yakoyu-mae-buti-strategiya-rozvitku-krayini>.

Стаття надійшла: 20.01.2017 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горюв Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Приймак В.І. (Львівський національний університет ім. Івана Франка)

УДК 369

JEL Classification: G22

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СЕРТИФІКАЦІЇ СТРАХОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

Кудрявська Н.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Анотація У статті досліджуються перспективи розвитку сертифікації страхових посередників на сучасному страховому ринку України. Аналізується сучасний стан нормативно-законодавчих актів, які регулюють діяльність страхових посередників. Визначається необхідність і актуальність запровадження сертифікації, наголошується на її позитивному впливові на розвиток страхового ринку, окреслюються основні етапи процесу сертифікації страхових посередників. Нині на українському страховому ринку спостерігається низький рівень довіри суспільства до страхових агентів, їхньої діяльності. Цю проблему може вирішити запровадження сертифікації страхових агентів. Актуальним є затвердження процедури сертифікації страхових агентів, її запровадження у реальне життя. Це процес тривалий, який може бути реалізований у кілька етапів.

Сучасні нормативно-правові акти містять лише чотири статті, які стосуються діяльності страхових посередників. Вся відповідальність лежить на страховій компанії, а умови співпраці пропису-